

תקלות שונות אחרו את המועד למעשה שיהיה בו כדי למנוע את הכניעה הבריטית ואת יצירת הברית האמריקאית-המצרית.

אווירה של פאניקה בצמרות ישראל

12.6.54: ארצות-הברית מודיעה כי תפסיק את תמיכתה הכספית בכל מדינה שתפר את שמיית-ההשק במזרח התיכון. הפרשנים קובעים כי הכוונה היא לישראל.

14.6.54: מן הפרוטוקולים של ועדת-החוק של בית-הנבחרים האמריקאי מתברר שבייחוד אמר כי "אין אנו צריכים לצפות עד אין סוף לטיוע אמריקאי לישראל". הפרשנים קובעים שעמדת חברי הוועדה היא לדעת ישראל.

21.6.54: מחכים להצעת-פשרה בריטית למצרים לפיתרון סיכסוך סואץ. הבריטים מבקשים להקדים בדרך זו את הפגישה הקרובה בין נשיא ארצות-הברית וראש הממשלה הבריטית. אוכסרבר מודיע על קוצר-רוח גובר והולך של האמריקאים כלפי מדיניות בריטניה במזרח התיכון.

22.6.54: סאנדי טיימס מודיע כי גוברת המתחנות במצרים. בירת מצרים רוחשת שמועות על תככים ומתיחות, אחרי שנמאל עבד אל-נאצר הדיח לגמרי את הגנרל נגיב. כוחות האחים המוסלמים, מפלגת התאחד והקומוניסטים עסוקים בקדחתנות בהשמצת המשטר הקיים. נודע על מעשי-טרור נגד המשטר.

23.6.54: נמטר קי המטה הבריטי יעבור מאיזור סואץ לקפריסין.

24.6.54: פרשנים רבים מחכים להתקפה אמריקאית על הקולוניאליזם הבריטי באיזור תעלת סואץ.

26.6.54: ג'ונסטון, שגריר-המים של הנשיא אייזנהואר, הגיע להסכם עם מצרים, ירדן, סוריה ולבנון על חלוקת מי הירדן. עתוני לונדון קובעים כי ההסכם פירושו הפסקת החרם הערבי נגד ישראל. אך לפי ראדיו קאהיר, ניכשלו השיחות בין ג'ונסטון וישראל.

27.6.54: ראש-הממשלה, צירציל והנשיא אייזנהואר מקיימים שיחת. נידונה כוונת ארצות-הברית לספק נשק לעיראק, למצרים ואולי גם לחברות אחרות של החבר הערבי. נראה כי הבריטים והאמריקאים לא הגיעו לכלל הסכם בעניין פינוי סואץ, מאחר שהבריטים טוענים כי זה עניין בריטי-מצרי והם רוצים יד חופשית בדיוניהם עם המצרים. הבריטים דורשים כי אח"כ לא תתערב. לעומת זאת דורשים האמריקאים ויתורים מצד הבריטים למצרים, כדי שאפשר יהיה להושיט לה סיוע צבאי ולכללה בברית אנטי-סובייטית. שר החוץ האמריקאי מזהיר כי בתי-המועצות נעשית גורם פעיל באזור.

29.6.54: כתבים ישראליים מודיעים מלונדון שהערבים נחלו ניצחון כביר. בריטניה הבטיחה לאמריקאים לפנות את איזור הסואץ כימעט ללא תנאי. שר-החוץ המצרי מביע אופטימיות להסדר קרוב בסואץ. משה דיין, הרמטכ"ל הישראלי, מודיע כי ייצא במחצית יולי לביקור של שלושה-שבועות בארצות-הברית.

בסוף יוני החלה משתררת בצמרת הישראלית אהירה של פאניקה. ידיעות סודיות, שהגיעו מלונדון, מכרו כי הלחץ האמריקאי הגיע למדים כאלה ששוב אי-אפשר לעמוד בפניו. אם לא יחול שינוי דראסטי במצב, תצטרך בריטניה להיכנע ולפנות את איזור-התעלה.

מדוע גרם מצב זה לפאניקה בישראל?

כיום כימעט ואי-אפשר להבין את ההערכות של ראשי ישראל דאו. כי בינתיים הופרכו כולן על-ידי המאורעות. אולם אז היו הכל בטוחים כי יציאת הבריטים מאיזור התעלה תהיה שואה לישראל. מדוע?

היו לכך שתי סיבות:

● השפעת הפינוי על חופש-השיט בסואץ.

● גורל מהסני-ההשק הבריטיים.

השיקול הראשון נראה מופרך ביותר. במשך שש השנים שקדמו לפינוי, כאשר החיליים הבריטיים שלטו בגדות התעלה, לא עברה אף אוניה ישראלית אחת את תעלת-סואץ. הבריטים לא התערבו בחילויין, לטובת השיט הישראלי. מיטענים ישראליים עברו את התעלה, תחת דגלים זרים — אך לא הודות לבריטים, שיחסם היה עויין לישראל, אלא הודות לעבד אל-נאצר וחבריו, ראשי המהפכה המצרית, שנקטו עדיין בקו פשרני כלפי ישראל.

הישראליות בריטית לא יכלה להביא לשיפור המצב. לעומת זאת היה ברור, כי פעולה ישראלית לטובת הבריטים נגד מצרים עלולה להביא להרעת המצב, ואולי אף לסגירת התעלה בפני מיטענים ישראליים המובלים באוניות ישראליות — כפי שאומנם קרה לאחר מכן.

השיקול השני נראה אז הגיוני יותר. באותם הימים חנו כ-80 אלף חיילים בריטיים באיזור התעלה. במחשני הממנות הבריטיים היה מונח ציוד לכמה דיביזיות. בין-גוריון וחסידיו חששו כי ציוד זה יפול לידי המצרים ויגביר את כוחם הצבאי. מאחר שכבר היה מני וגמור עימם להביא לכלל הכרעה צבאית בין ישראל למצרים, לא רצו בתוספת-כוח זאת לצבא המצרי.

כיום ברור כי פחד זה היה מוגזם. הבריטים פינו את רוב הציוד יחד עם חייליהם. ואילו הציוד שנשאר לא עור למצרים. מיבצע-סיני הוכיח כי הנשק הבריטי, שכבר היה מיושן ברובו, לא ערז את יחידות צה"ל. ברור, איפוא, כי מבחינה זו היתה הפאניקה הישראלית מבוססת על הערכות-מודיעין חסרות-שחר.

אלא שאו לא ידעו זאת. כל יום הגביר את הפאניקה הישראלית. העתונים מלאו הערכות מבהילות על תוצאות הפינוי הבריטי. מקור כל ההערכות האלה היה במשרד-החוץ ובמשרד-הבטחון.

נעשו נסינות קדחתניים לקשור קשרים בין בריטניה וישראל. חלק מן הפניות האלה מצאו אוזן קשבת בלונדון. הבריטים, שניהלו במשך שש שנים רצופות מדיניות אנטי-ישראלית מובהקת, כדי למצוא תן בעיני יריהם בירדן ובעיראק, גילו לפתע כי מדינת ישראל הקטנה יכולה להיות מכשיר שימושי מאוד, לעת מצוא.

בבריטניה עצמה לא היתה דעה אחידה לגבי פינוי סואץ. הממשלה עצמה הבינה כי אין מנוס מן הפינוי, אך היא רצתה למושך את המשא-המתן כדי לעייף את המצרים ולסחוט מהם תנאים פחות מבישים. לצורך זה היתה הממשלה הבריטית מוכנה להשתמש בכל נימוק שנוזמן בדרכה. הנימוק שיש להגן על ישראל מפני המפלצת המצרית, היה נוח ביותר.

הרבה יותר קיצונית היתה קבוצה של 41 חברי-פארלמנט מרדניים מסיעת השמרנים, שהתנגדו להנהגת מפלגתם ודרשו להחזיק בסואץ בכל מחיר. "מורדים" אלה, שייצגו את החוגים האימפריאליסטיים והקולוניאליסטיים העכורים ביותר בבריטניה, מאז ומעולם שונאים מושבעים של ישראל. הושיטו עתה את ידיהם לישראל. כי ישראל סיפקה להם הנמקה אויבאליסטית. היה נעים יותר לדבר על ישראל הקטנה והאמיצה, המיפקרת על-ידי מדיניות צינית ובוגדנית, מאשר על האינטרסים של הריאקציה השחורה של בריטניה. באגף השני התייצבה מפלגת הלייבור, שהתנגדה, אף היא, לפינוי. הנימוקים שלה היו מבולבלים יותר. בעיקר רצתה להתנוק בצירציל, שגינה בשעתו את ממשלת הלייבור, כאשר זו העניקה עצמאות ליהודים. אנשי הלייבור, שמחו על כי יכלו להחזיר לצירציל מנה אחת אפיים ולהאשימו בבגידה ובחיסול האימפריה. לצורך זה היו חבריו של ארנסט בוין מוכנים להסתמך גם על צרכי ישראל.

באותם הימים, עדיין לא עלה על דעתם של הבריטים, כמו ב-1956, כי אפשר להסית את ישראל לפוש למצרים לשם הוצאת הערמונים הבריטיים מן האש. הם יעדו לישראל תפקיד צנוע יותר: לעורר את דעת-הקהל והאמריקאית נגד פינוי סואץ.

האנגלים ידעו כי יש למנות-התעמולה הישראלית השפעה עצומה בעתונות האמריקאית. הם למדו זאת, למרבה צערם, בימי המאבק הערבי נגד המנדט הבריטי. הם שאלו את עצמם: מדוע לא תופעל מכונית-התעמולה הזאת כדי להקים את הציבור האמריקאי נגד מצרים? מדוע לא תופעל כדי להכריח את האשינגטון לשנות את הקו שלה ולהפסיק את הלחץ שלה על בריטניה?

בקץ 1954 היו כל הזרמים בצמרת הישראלית תמימי-דעים שאומנם יש לשרת את הבריטים בדרך זו. איש מראשי ישראל לא שאל את עצמו אם אומנם כדאי לישראל

שרת (בפגישה עם דאלס): מאחורי גבו?

להתייצב בדרך זו נגד המשטר המצרי החדש, שעד כה לא נקט בכל פעולה נגד ישראל, ואף עשה כלפיה מחחים קטנים של רצון-טוב. מאחר שכל ראשי ישראל היו מאוחדים בדעה שישראל חייבת להישאר חברה בנוש המערבי, ראו צורך חיוני בפעולה לפיצוץ הידידות החדשה בין אמריקה ומצרים.

השאלה היתה רק: פעולה מאיזה סוג?

על כך היו הדעות חלוקות. שרת רצה להפעיל את מכונית-התעמולה בלבד. ואומנם, לפי בקשת אבא אבן, הפר אבא הילל סילבר את שתיקתו הארוכה והתקיף ב-24.6.54 את משרד-החוץ האמריקאי בצורה חריפה. אולם הציר הישראלי בהאשינגטון, ראובן שילוח, האמין שיש לעשות משהו דראמטי יותר, כדי לשכנע את דעת-הקהל האמריקאית כי עבד אל-נאצר הוא קומוניסט אנטי-אמריקאי, וכי המשטר המצרי החדש הוא בלתי-יציב ועשוי להתפורר בכל רגע.

„תושב זמני בשדה-בוקר“

4.7.54: מאמר ראשי בהארץ — „מעצמות המערב יודעות כי שני קווים מתרוצצים ומתגוששים בקרב ממשלת ישראל... מר לבון מסתמך על עצותיו של תושב זמני בשדה בוקר... מר לבון הלך ביתר און בדרך הבלטת כוחנו הצבאי.“

5.7.54: שר-המדינה הבריטי, סלווין ליד, מגנה את דברי שר-ההדרכה המצרי, כאילו פינוי איזור-סואץ על-ידי בריטניה יאפשר לערוך התקפה מצרית על ישראל.

6.7.54: צירציל ואידן חוזרים מאמריקה. מחכים להצעות בריטיות חדשות בעניין פינוי סואץ.

8.7.54: שגרירות ישראל בהאשינגטון מודיעה כי משה דיין יגיע לשם ב-12 ביולי, כאורח הצבא האמריקאי.

11.7.54: עבד אל-נאצר מעיין בהצעות הבריטיות החדשות. 120 איש מכווחת צה"ל מתקיפים מוצב מצרי, בעומק קילומטר, ברצועת עזה. שמונה מצרים ישראלי אחד נהרגים. ועדת שביית-הנשק מגנה את ישראל.

12.7.54: שר-המדינה הבריטי מוסר למיפוח-הכוח הישראלי, גרשון אבנר, את הצעות בריטניה למצרים בעניין פינוי סואץ. עתוני בריטניה מודיעים כי אשתקד, בעת נסיון קודם להגיע לידי הסדר בעיית סואץ, התברר כי ממשלת ישראל רואה בדאגה את האפשרות של הוצאת חיל-המצב הבריטי מהאזור.

12.7.54: מקור מצרי מודיע שיש התקדמות רבה בהצעות בריטניה. המורדים השמרניים בפארלמנט הבריטי מתכוננים להכרעה. אחד מהם מציע להקים בסיס בריטי חדש בנגב. אפשר לומר כי שנת 1954 הגיעה לשיאה בחודש יולי, כאשר התחדדו כל התהליכים השונים במדיניות החוץ והפנים. על כן מעניין מה היו דעותיו של פנחס לבון באותו חודש יולי.

ב-5.7.54 נאם שר-הבטחון דאו בכנסת על מאורעות-הנמים שהתחוללו באותם הימים בירושלים, כתוצאה משורת תקריות-גבול באותה עיר. בנאום זה עשה לבון את חשבונו עם החוגים השונים שרמזו כי מערכת-הבטחון ביצעה פעולות שלא בידיעת הממשלה, ומאחורי גבם של השרים הניבחרים (הכנה היתה בעיקר למפ"ם, להארץ ול העולם הזה).

קרא לבון: „יהודים כאילו-אויב-כסאליים מצאו את שעת-המיבחן הזאת נוחה להפצת עלילות על כוחות הבטחון, כאילו ברצונם להטיל מרותם המדינית על ממשלת ישראל. הם הפיצו עלילות על סיכסוכים ועל פעולות יזומות שלא על דעת הממשלה.“

„היות ויש בתעמולה ארסית זו סכנה למדינה, ויש לה מקורות שאין אני יודע מה הם, על כל פנים דלוחים הם — ברצוני להגיד בהזדמנות זו: צה"ל הוא מכשיר נאמן וממושם של המדינה. כל מה שצה"ל עושה ולא עושה, הוא עושה ולא עושה על פי הוראות ממשלתו. כל הנסינות לתאר את הכוחות שלנו כאיזה צבא לבאנטיני, לא ישנו כמלוא הנימה את (המשך בעמוד 22)